

nexas, nec unam haberi posse, si aliæ desiderentur, licet aliquis unam perfectiùs possidere valeat.

De vitiis easdem quæstiones instituere liceret ac de virtutibus; a quibus tamen, brevitatis causâ abstinemus, cum cæteroquin iisdem principiis solvi possint.

ETHICÆ SECUNDA PARS

SIVE

ETHICA SPECIALIS

104. *Ejus objectum et divisio.* Ethicæ est *varias* et *singulares* operationes humanas ad bonum dirigere. Quocirca postquam generalia morum principia exposuimus, ea præstat *applicare* ad varios *status* in quibus homo versari potest, ac notare diversa illius officia et jura.

Porrò considerare licet jura et officia hominis, prout est quædam persona *singularis*, et prout est pars *societatis* in quâ vivit. Hinc duplex sectio in Ethicâ speciali.

SECTIO PRIMA

De jure et officio hominis, quatenus individualis.

105. Homo, si inspiciatur quatenus *individuum morale*, referri potest vel ad Deum, vel ad seipsum, vel ad alios homines *privatos*, seclusâ omni sociali relatione. Sed antequam de variis hominis juribus et officiis dicamus, declarandæ sunt *generales* notiones de jure et officio in univer-

sum. Inde quadruplex caput; 1um de jure et officio in universum; 2um de officiis hominis erga Deum; 3um de officiis hominis erga seipsum; 4um de officiis hominis erga alios homines *privatos*.

CAPUT I

DE JURE ET OFFICIO IN UNIVERSUM

Jus et officium sumi possunt vel seorsum, vel in mutuis relationibus quibus inter se devinciuntur.

ARTICULUS I

De jure et officio seorsum inspectis.

§ I. — De jure.

De jure quatuor declarare oportet: 1° ejus notionem; 2° subjectum; 3° collisionem, et 4° varias divisiones.

I. *De juris notionem.*

106. 1° Juxta quosdam, *juris nomen* originem ducit ex *justitiâ*, ut designet id quod est *justum*; juxta alios, oritur a *jubendo*, et idem sibi vult ac *jussum*.

2° Quoad *rem*, jus meritò definitur a Suarezio « *facultas quædam moralis, quam unusquisque habet vel circa rem suam, vel ad rem sibi debitam.* » (*De Leg.*, l. I, c. 2, § 5).

Dicitur 1 facultas quædam, seu veri nominis potentia, quâ aliquid ad nutum habetur.

Dicitur 2 facultas moralis, non autem physica, quia non nititur in vi, sed in ipsâ *justitiâ*. — Unde potest esse vis

sine jure, ac jus sine vi. Jus porrò longè præstantius est vi, quidquid blaterent qui vim juri præcedere obganniunt. Et sanè jus spirituale quiddam præ se fert, dum vis continetur in ordine physico, et ipsis irrationalibus entibus competit.

Dicitur 3 quam unusquisque habet vel circa rem suam, vel ad rem sibi debitam; ubi indicatur duplex juris objectum; aliquis enim potest habere jus vel disponendi re suâ, vel ab alio exigendi rem vel actionem aliquam sibi debitam.

107. Cùm jus sit facultas moralis, habendum est ut quid sacrum et prorsus *inviolabile*. Itaque vehementer reprobanda est scelestâ ista, quæ multis recentibus arridet, opinio, quam vocant *factorum* vulgò *consummatorum*. Scilicet, iis docentibus, aliquid, eo ipso quòd effectum est, vim habet juris (1). — Ast autem, consummatio alicujus facti naturam ejus haud mutat, nec ei vim addit moralem, sed tam illicita quàm licita esse potest, prout ipsa res facto consummata est in se injusta vel justa. — *Hinc damnatæ* sunt istæ *Syllabi* propositiones: « *Jus in materiali facto consistit, et omnia humana facta juris vim habent* » (Prop. 59); — et: « *Fortuna nata facti injustitia nullum juris sanctitati detrimentum affert.* » (Prop. 61).

Attamen, temporum tractu accidere potest ut facta consummata *tolerari*, vel *observari* debeant, si nimirum jam minimè, vel non sine nimis incommodis rescindi valeant. At etiam tum *per se sola* nullam vim habent, sed feruntur ex necessitate.

II. De subjecto juris.

108. *Subjectum juris est persona.* Ex dictis enim, jus est facultas moralis. Sed hujusmodi facultas non nisi in personâ

(1) Hæc stupenda habet Cousin: « *J'entreprends de démontrer la moralité du succès... le vaincu est toujours celui qui doit l'être, le vaincu doit être vaincu et a mérité de l'être, le vainqueur non seulement sert la civilisation, mais il est meilleur, plus moral, et c'est pour cela qu'il est vainqueur. S'il n'en était pas ainsi, il y aurait contradiction entre la moralité et la civilisation, ce qui est impossible.* » (Introd. génér. à l'Hist. de la philos., leçon IX).

residere potest, quæ intellectu et libertate prædita sit, et referre debeat actiones suas ad finem proprium attingendum, alterius entis fini haud subordinatum.

109. *Hinc* sequitur erravisse Arhens et Damiron, quorum prior belluis jura concedit relativè ad hominem, posterior autem omnibus creaturis vel inanimis.

At animalia et cætera entia quæ intellectu carent, ad hominem, velut ad *finem* destinantur. Unde nullis erga illa tenetur officii; ac si malè illis utatur, aut in illa sævitiam exerceat, non contra illa delinquit, sed contra ordinationem Dei, a quo illa in *usum*, non autem in *abusum* accepit. Quamobrem entia ista non sunt propriè *terminus* ad quem officia nostra referuntur, sed *objectum* duntaxat et *materia* circa quæ versari possunt. (Cf. S. Th., 1^a 2^æ, q. 102, a. 6, ad 8).

III. De jurium collisione.

110. Quæritur utrùm jus aliquod venire possit in conflictum cum alio jure, ita ut circa unam eandemque rem, aliud præcipiat, aliud verò prohibeat. Porrò id nunquam reipsâ fieri potest, etsi quandoque fieri videatur, v. g. si quid prohibeatur vel præcipiatur humanâ lege, quod lex divina aut ecclesiastica imperet aut vetet. Ut enim veritati veritas oblucari haud quit, ita nec juri jus, nec auctoritas auctoritati. Omnis namque auctoritas a Deo est; nihil autem a Deo est, quod rectè ordinatum non sit.

Quamobrem, eo in casu, alterius juris existentia alterum tollit, et alterum alteri *cedat* oportet. Porrò illius est prævalere, quod versatur circa objectum magis universale, aut magis necessarium, aut a majori originem ducit auctoritate. Tunc cedit jus minus, vigetque axioma: *Ubi major est minor cessat.*

IV. De jurium divisione.

112. Jus dividitur *ex parte naturæ*, in *perfectum* aut *strictum*, et *imperfectum* seu *latum*, prout pertinet ad justitiam, vel solùm ad *caritatem*; v. g. jus hominis ad tuendum

suam famam vel bona sua est perfectum, imperfectum autem jus pauperis ad eleemosynam accipiendam.

Porrò jus strictum dividitur in *jus in re* et *jus ad rem*. Jus in re, juxta recens jus Galliæ, est illud quod aliquis habet *in re numericè determinatâ et jam suâ*, sive jam eam possideat, sive illam emerit, licèt nondum ei tradita sit. *Jus ad rem* est illud quod habet aliquis ut aliqua res non *numericè determinata fiat sua*; vocatur gallicè *créance*. V. g. *jus alicujus* in equum determinatum, a se emptum, est *jus in re*; *jus autem alicujus emptoris* in centum modios tritici *sumendos* in venditoris horreo quod sexcentos modios *contineat*, est *jus ad rem*.

Demum jus tum in re, tum ad rem potest esse *innatum* vel *adventitium*, prout habetur ab ipsâ *naturâ*, vel oritur a pacto quodam libero inter personas habiles, v. g. *jus hominis* in suam famam est *innatum*, quia in ipsâ *naturâ* nititur; *jus autem alicujus in rem* a se emptam est *acquisitum*.

§ II. — De officio.

Dicendum est de *naturâ*, *subjecto*, *collisione* ac *divisione* officiorum.

113. I. Officium definiri potest *vinculum morale quo ad aliquid obligamur*.

Dicitur 1º vinculum, quia ligat libertatem.

Dicitur 2º morale, quia non *physicâ*, sed *spirituali* vi utitur.

Dicitur 3º quo ad aliquid obligamur, quia officium omne certam obligationem imponit aliquid vel præstandi, vel faciendi, vel omittendi. Hæc autem obligatio quandoque in ordine *justitiæ* continetur, quandoque *versatur extra justitiam* strictam.

114. II. *Subjectum officii est ens intellectu ac libertate præditum*. Etenim officium obligationem imponit; sed obligatio imponi nequit, nisi enti quod eam cognoscere valeat et liberè observare. Entibus autem destitutis intellectu imponi non solet nisi *vinculum physicum*. — Item, obligationis *terminus*

debet esse ens intelligens ac liberum; siquidem ille est *subjectum juris* relativè ad eum qui officio subjacet.

115. III. *Dari nequit officiorum collisio*. Et sanè aliquis obligari non potest ad impossibile; obligaretur autem si teneretur ad officia contraria, quæ, eo ipso quòd contraria sunt, simul non possunt impleri. Cùm ergo duplex officium contrarium incumbere videtur, illud tantum obtinet ac reipsa servandum est, quod est aut præstantius, aut magis necessarium, aut a majori impositum auctoritate. Sub eo respectu, officia legis naturalis primas sibi partes vindicant, deinde, ordine suo, officia juris divini positivi, juris ecclesiastici et juris civilis.

116. IV. Officia *dividuntur* trifariam : 1º *ex parte suæ nature*, in *primitiva* et *naturalia*, et *adventitia* seu merè *positiva*, prout rerum essentiâ innituntur, vel pendent a relationibus liberè initis; — 2º *ex parte modi quo ligant*, in *affirmativa* et *negativa*, quatenus aliquid *præcipiunt*, vel *prohibent*. — Officia *negativa gradus* non suscipiunt, suntque, ut monet D. Thomas, magis universalia, tum quoad tempus, tum quoad personas. Quoad tempus, quia obligant *semper et ad semper*; v. g. nunquam licet mentiri aut furari; quoad personas, quia nulli nocendum est.

Præcepta verò *affirmativa gradus* habere queunt; et licèt obligent *semper, non tamen ad semper*, nec sunt omnibus hominibus exhibenda. E. g. non debemus omni tempore honorare parentes, sed pro tempore et loco; nec tenemur ad *serviendum omnibus* (Cf. S. Th., 1ª 2ª, q. 71, a. 3, ad 3, et 2ª 2ª, q. 33, a. 2).

3º *Ex parte termini ad quem referuntur*, officia hominis sunt vel erga Deum, vel erga seipsum, vel erga proximum.

ARTICULUS II

De mutuis relationibus jus inter et officium.

Relationes quibus jus et officium inter se devinciuntur spectant ad utriusque dependentiam et originem.

147. Assertio 1^a : *Non est jus sine officio, nec officium sine jure.*

PROB. 1 PARS, quia eo ipso quòd alicui certum jus inest aliquid exigendi vel agendi, officium aliis incumbit ut vel illi hoc præstent, vel illum liberè agere sinant; alioquin jus illius foret inane.

PROB. 2 PARS, quia nemini obligatio incumbere potest, nisi justa sit; justa autem esse non potest, nisi ab aliquo imponatur, qui jus habeat illam imponendi.

148. Assertio 2^a : *Absolutè et ontologicè jus præcedit officio, sed in creaturâ officium præcedit juri.*

PROB. 1ª PARS, quia in tantum aliquis ad aliquid obligatur, in quantum in altero præexistit jus adversus illum; in tantum creatura rationalis officii ligatur, in quantum iis a Deo subjicitur merito jure.

PROB. 2ª PARS. Etenim id quod primò in rationali creaturâ invenitur, est ejus dependentia a Deo, a quo fuit creata: ex quo sequitur ut debeat ejus voluntati obedire ac tendere ad finem sibi destinatum. At posito *fundamentali* hocce officio, necesse est ut habeat omnia jura quæ personalitatem sequuntur, ac liberè prosequi possit omnia fini suo necessaria vel consentanea. — Quæ quum ita sint, prius homo officia sua quam jura docendus est, et in primis sciat oportet nunquam sibi jus inesse ad id quod aut suo, aut aliorum officio adversatur.

CAPUT II

DE OFFICIIS HOMINIS ERGA DEUM, SEU DE RELIGIONE (1)

149. Notio et divisio religionis. 1° Religionis nomen ortum videtur a *religando*, quia « religio nos *religat* omnipotenti

(1) Cf. *Le Kantisme et le Positivisme*, c. 9, n. 1.

Deo, cui principaliter alligari debemus, tanquam indeficienti principio (1). » (2^a 2^æ, q. 81, a. 1, c).

2° Quoad rem, si *objectivè* sumatur et *latius*, religio definiripotest *complexus officiorum quibus homo erga Deum devincitur*. Si autem *subjectivè* et *strictè*, est *virtus moralis quâ Deo, tanquam rerum omnium principio et supremo Domino, debitum cultum exhibemus*.

3° At religio potest esse *interior*, vel *exterior*, prout mente continetur, vel *exteriùs* manifestam sese exhibet.

Rursus, utraque potest esse *naturalis*, vel *supernaturalis*, prout ratione *solâ*, vel revelatione innititur. De priore solùm agendum habemus.

ARTICULUS I

De religione interiori.

Quærendum est: 1° utrùm homo Deo debeat internam religionem? 2° quænam officia hæc religio amplectatur?

§ I. — Utrùm homo Deo debeat internam religionem.

120. Deo ab homine religionem internam deberi facile probaripotest. — 1° Homo revereri debet ens præstantissimum et infinitè perfectum. Porrò Deus est ens hujusmodi. — 2° Homo colere debet eum a quo habet originem, et vitæ suæ conservationem necnon gubernationem. Porrò Deus est creator hominis, eumque conservat in *esse*, et inter agendum juvat et gubernat. — 3° Homo tendere debet ad suum *finem*

(1) Causam religationis hujus ingeniosè declarat D. Thomas: « Illud « *propriè ligari* dicitur, quod ita uni adstringitur, quod ei ad alia diver- « *tendi libertas tollatur*. Sed *religatio*, iteratam ligationem importans, « *ostendit ad illud aliquem ligari, cui primò conjunctus fuerat, et ab eo « distare incipit*. Et quia omnis creatura prius in Deo extitit quam in se « *ipsâ, et a Deo processit, quodammodo ab eo distare incipiens, per crea- « tionem, ideo rationalis creatura ad Deum debet religari.* » (Opusc. *cont. impugn. Dei cult. et relig.*, c. 1.)